

LA CONSCIÈNCIA NACIONAL EN EL SEGRIÀ

Josepa Roma Riu

Els temps actuals amb la planerització de la cultura i la força de l'aparell administratiu i polític dels Estats constituïts a Europa està destruint ço que molts pobles antics, moltes tradicions de vida havien conservat ultra els anys i els trasbalsos fronterers.

El poble del Segrià correspon a allò que els historiadors anomenen el poble Ilergeta, poble que s'estenia físicament per part de l'actual província d'Osca i per part de l'actual província de Lleida.

Aquest poble ha format culturalment una unitat molt ferma en tota la Història. Vet aquí que, en temps de la romanització, perdura la seva unitat, així com en la invasió sarraïna. A la Baixa Edat Mitjana formant part del mateix estat, la Corona d'Aragó, aquesta unitat s'anava reforçant i mantenint, encara que es produís el fet de la gradació cultural dels trests i de les institucions en les direccions de l'atracció cultural.

Són els estats moderns amb llurs divisions els que comencen a estabornir aquesta unitat. En la mesura en què un Estat ha disposat d'un aparell administratiu i polític més fort i d'una xarxa de funcionaris i necessitats, ha anat establint fronteres que, si han coincidit amb la realitat ètnica del davall, ha estat per casualitat.

Tots els antropòlegs dedicats als estudis de fronteres reconeixen el caràcter condicionant d'aquestes, llur funció de tall que es va esfonsant en la realitat anterior.

Això és el que ha passat amb el poble ilergeta dividit administrativament entre Osca i Lleida.

Quan la superestructura estatal no és gaire forta i deixa els finals de la xarxa un xic abandonats, la unitat continua malgrat tot. Pensem, per exemple, en la pervivència dels bisbats antics com el de Lleida. Amb la mateixa orientació, els capellans en el Seminari de Lleida, conserven la unitat de les dues bandes de la divisió provincial, no tant pel fet de raure amb el mateix bisbat com perquè fan de lligam entre els capellans arreu de la Diòcesi, expandint les mateixes idees i normes religioses i culturals. Però vet aquí que això està a punt de col·lapsar-se des de fa uns quants anys.

El ressorgiment polític de la Nació Catalana i l'Aragonesa ha fet que les comarques, que els individus, es polaritzin i s'identifiquin o no amb el seu centre.

Els mateixos bisbats, que han durat i persistit en tants trasbalsos polítics, avui en dia tendeixen a cobrir i a identificar-se amb les demarcacions provincials, la qual cosa, i a Lleida més, per raons econòmiques, fa que es creï una polèmica i àdhuc lluita que reforci la polarització política.

El poble ilergeta està partit de mig a mig per una frontera artificial, però avui en dia, aquesta frontera acabarà per fer-se real, donat el poder d'atracció i difusió, no sols de les ideologies ans també dels propis organismes administratius i de propaganda. L'atracció política de Barcelona i de la identificació nacional catalana es veu contrarrestada a l'altre costat per dues forces paral·leles: El ressorgiment de la identificació nacional aragonesa i el sucursalisme dependent de Madrid,

que tracta d'oposar el que sigui a les nacions que ja tenen consciència de si mateixes. Així tracta d'aprofitar l'aragonesisme en contra del catalanisme. Amb tot això s'està malmentent la unitat veritable dels pobles com l'ilergeta, de la qual cosa les lluites dintre del bisbat de Lleida només són una mostra.

Podríem dir que la unitat ilergeta es manté mentre dura la cultura tradicional de la zona, i encara la veiem avui, malgrat que un xic malmesa per les superestructures.

Des d'abans dels romans, el centre més important de la zona és Lleida; però no és l'únic. Veiem com a través de la història d'altres centres es valoren, pugen o baixen, segons el moment, llur adaptació a l'avançada econòmica i política: Fraga, Montsó, Binéfar, Tamarit, Alfarràs i Almacelles són centres d'atracció d'una i altra banda de l'àrea.

La implantació sistemàtica del regadiu en tota l'àrea ha fet substituir l'economia tradicional per una economia basada en la fruita i les granges, de tal manera que, tant els antics regadius com els moderns, es van incorporant a l'economia de mercat amb aquestos dos puntals, la fruita i les granges. Els complexos culturals que deriven d'aquesta unitat econòmica continuen l'antiga unitat tradicional.

La comunicació econòmica és una bona base per a manifestar-nos aquesta unitat. Es compra l'oli a la Llitera, alternativament amb Les Garrigues, així com es compra i repara la maquinària agrícola segons els moments del mercat, a Lleida o a Binéfar.

Aquesta comunicació fa que la gent vagi a treballar sense embuts a un lloc o a l'altre indiferentment, segons la instal·lació de la indústria. Finalment, la gent es casa a una o l'altra banda sense la impressió de fer-ho en un lloc diferent. Per exemple, a Almenar, de sempre hi ha la tendència a cercar muller a La Llitera, amb la qual cosa s'han creat una sèrie de clixés de caràcter masculí i femení per part dels pobles veïns.

Passant als costums tradicionals, citarem a tall d'exemple els costums del Dilluns de Pasqua, de les forades a les hortes per menjar familiarment la Mona. L'existència de la "ronda" de mossos fins fa dues generacions, cantadores de *jotes* i del ball de la *jota* com a

ball popular per excel·lència, a una i altra banda. (No em refereixo a la *jota* sofisticada que estem acostumats a veure representada teatralment i que probablement no hagi existit mai viva, sinó d'una *jota* senzilla, que tot-hom sabia ballar i que encara a començament de segle tancava tota ballada dominical o de Festa Major.)

Mirant al passat immediat, veiem com, durant la guerra civil passada, en el Segrià es van intentar establir comunes anarquistes com a la Llitera.

La tendència del Segrià a no veure diferència per al divisió provincial es fa palesa tant en la vida tradicional com en l'actual.

Una consideració que vull fer és la duplicitat d'atracció que sofreix la comarca del Segrià entre Saragossa i Barcelona. Saragossa ha estat el centre d'atracció per a les classes altes lleidatanes, de manera que tots els costums que feien referència al prestigi solien imitar-se de Saragossa. S'anava i es va a estudiar a Saragossa, i fins i tot s'estiueja a Salou, platja dels saragossans.

En canvi, Barcelona, popularment ha estat la meta dels qui emigraven amb les mans al cap, dels qui anaven a fer fortuna, dels qui cercaven treball, etc.

Aquesta duplicitat d'atraccions ha fet que es valorin molt diferentment una i altra ciutat, i una i altra influència. Si Saragossa és font de prestigi, Barcelona ho és només per els qui han pogut triomfar després d'un seguit d'humiliacions. Aquestes humiliacions són temudes, agrandides i mitificades per les dues parts. Com és cosa sabuda, els primers immigrants massius a Barcelona han estat, en el segle passat, la gent dels voltants de Lleida. La desconexió del medi urbà els feia aparèixer com a pòtols i parats. Per això eren el blanc de burles dels ciutadans, i això contribuïa no poc a crear recels entre els immigrants i respecte dels seus pobles d'origen.

Avui la situació s'ha modificat, principalment per l'arribada posterior d'altres immigrants que, com a nou vinguts, han ocupat els graons més baixos de la societat ciutadana, fent pujar de retruc els lleidatans.

Fins fa pocs decennis, els porters de les cases de veïns eren gairebé tots del Segrià, de

la Llitera, Noguera, etc., i encara queda un to si és no és menyspreat en el reconeixement d'una persona com a lleidatana per l'accent.

Avui, popularment, davant dels Països Catalans, s'estableix una clara dualitat. Per una part, la clara i ferma identificació de nacionalitat catalana no priva que perduri un cert recel davant de Barcelona, puix que el

poble ilergeta se sent encara unit i veu com el divideixen; i per altra part, tem de Barcelona el tractament que recorda que va donar als seus emigrants.

Es per aixó que no està còmoda davant la situació actual, i la zona ilergeta que ha tocat a Osca no se sent menys perplexa. Crec que li escauria més, com va dir el mestre Josep M. Batista i Roca, l'antiga Corona d'Aragó

